

BESLUT

2017-02-06

Dnr: 16/01442

SAKEN

Kaliber, P1, 2016-05-09 och 2016-05-16, inslag om organisationen Hjärta till Hjärta; fråga om opartiskhet, saklighet, beriktigande och genmäle

BESLUT

Programmen frias. Granskningsnämnden anser att de inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

SÄNDNINGARNA

Programmen var en granskning av biståndsorganisationen Hjärta till Hjärtas korgflätningsprojekt i Rumänien och sändes i två delar.

Programmet i Kaliber den 9 maj 2016

Inledningsvis sändes delar ur en konferens om utsatta EU-medborgare och samverkan mellan svenska idéburna organisationer som regeringen anordnade i september 2015. På konferensen deltog biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta. Reportern sa följande.

Genom ett nystartat korgflätningsföretag i Rumänien har Hjärta till Hjärta skapat arbetstillfällen och några av de som förut tiggde har redan åkt hem.

Den svenska biståndsorganisationen Hjärta till hjärta slår insamlingsrekord. Deras hyllade jobbprojekt i Rumänien har stöttats av många svenskar och har beskrivits som en framgångssaga. Men hur ser det ut bakom kulisserna? Det ska vi undersöka i två program.

Reportern träffade därefter biståndsansvarig för Hjärta till Hjärta (A) på organisationens huvudkontor i Linköping. A visade bland annat upp organisationens stora second-hand-butik och förklarade att den är Hjärta till Hjärtas sätt att få in medel till verksamheten. Reportern sa att korgarna fått en egen sektion i butiken och därefter sades följande.

(Reporter) – Bredvid korgarna är det en reklambild som visar en solbränd man. Han

bär en korg på axeln och ler in i kameran. Leendet blottar en saknad framtid. Den leende mannen pryder också omslaget på den folder som sitter fäst vid varje korg. (A) – Vi skickar ju med varje korg en beskrivning av vad det här handlar om och hur många människor som har kunnat få arbete genom det här. (Reporter) – Vad står det för någonting på framsidan? (A) – 'Tack för att du hjälper utsatta romer till en bättre framtid'. Jag tycker att det är viktigt att trycka på det här med värdighet. Det känns ju viktigt att man faktiskt kan få ett jobb. Att man kan göra det som man har en tradition av. Att vi bevarar det. (Reporter) – I foldern står att tio personer i nuläget är anställda i det sociala företaget Hjärta till Hjärta startat tillsammans med en rumänsk stiftelse. Korgtillverkarna betalar skatt på sin inkomst och får ta del av sociala förmåner som sjukförsäkring och pension. Men foldern som bara är några månader gammal är redan daterad, berättar [A]. I dag är det 25 anställda i företaget. (A) – Och dessutom att en del av dem har kunnat återvända hem från tiggeri, i bland annat Linköping, till arbete och inkomst hemma i Rumänien.

Reportern sa sedan att det gått bra Hjärta till Hjärtas insamlingskampanjer, att på mindre än två år har penninggåvorna från svenska folket dubblats och år 2015 samlade organisationen in över sex miljoner kronor. Reportern sa vidare att Hjärta till Hjärta fått draghjälp genom uttalat stöd från höga politiker, bland annat statsminister Stefan Löfven. Följande uttalande från statsministern spelades upp.

Varje människa får göra precis som man känner själv. Jag har valt att skänka pengar regelbundet till organisationen Hjärta till Hjärta.

Därefter intervjuades den högst ansvariga på Hjärta till Hjärta (B). B sa följande.

När vår statsminister och andra går ut offentligt och talar om att man stödjer Hjärta till Hjärta då är det klart att då ökar ju vår trovärdighet och sådant gör ju att vi är oerhört tacksamma och vill verkligen vara måna om att varje peng som kommer in också kommer till en användning i de här områdena. Vi var nere för bara någon månad sedan och då kom en gubbe där som flätade korgar och sa 'Kommer ni fortsätta med det här? Ja, men självklart. Råvarorna finns, kunnandet finns, vi har kunder i Sverige som frågar efter det här. Ja, men nu har jag satt in fönster och dörrar i mitt hus. Ja, men då ska jag planera och gå till tandläkaren och få laga upp mina tänder om jag vet att det finns en fortsatt möjlighet att jobba. Och vi börjar se enskilda exempel på hur man vänder tillbaka nu och hittar försörjningsmöjligheter och andra möjligheter än vad som fanns tidigare. När det sprider sig i Sverige att det finns jobb i hemmiljön där det förut har varit platt, ingenting, då blir det väldigt spännande.

Reportern träffade därefter en kvinna (C) som fått kontakt med en migrant från Rumänien (D). Kvinnan hjälpte D med bland annat en vinterjacka och en enklare husvagn samt gick med i en stödgrupp för migranter. C berättade att hon började tvivla på sina insatser och fick höra talas om Hjärta till Hjärtas korgprojekt i Rumänien. Bland annat sades följande.

(A) – Åk hem till din by, gå den här yrkesutbildningen då får du ett studiebidrag under tiden. När du har avlagt examensprov så blir du erbjuden en anställning i det här projektet. (C) – Vi blev ju jätteglada. Vi tänkte att det här är ju grejen. Det här är vägen till ett bättre liv. (Reporter) – [C] tar kontakt med Hjärta till Hjärta. (C) – Så att de skulle få sjukförsäkring, pensionspoäng och en fast inkomst. Om de lyckades göra fem korgar om dagen skulle de komma upp i en med rumänska mått mätt ganska god

inkomst. Och då lyckades vi få in vår vän [D] på det projektet. (Reporter) – [C] och stödgruppen startar en insamling och betalar så att [D] kan resa hem. Vad skriver du nu? (C) – Korgflätning i Pauleasca.

C sa sedan följande.

Korgflättningskursen i Pauleasca blev en framgång och en... Nu ser jag om [D] är med. Där har vi [D]. Det blev en framgång och en milstolpe i Hjärta till Hjärtas insatser i Rumänien. Där har du korgarna, fina. Ja, du ser. Det är en jättebra grej faktiskt. 25 korgflätare har nu arbete i det sociala företag som Hjärta till Hjärta startat tillsammans med FDES.

Reportern sa därefter att tre dagar senare så var D tillbaka i Sverige för att tiggas pengar. Reportern intervjuade D som pratade på rumänska. Delar av intervjun återberättade reportern. Följande sades.

(Reporter) – [D] som heter [personnamn] i efternamn var tacksam för möjligheten och hjälpen [C] gav honom. Han säger att han inte ville misslyckas och tyckte att jobbet var en bra möjlighet. Det var avancerat att fläta korgarna, säger han men efter några veckor blev han ganska skicklig och han klarade sluttestet. Han lyckades fläta en korg under tre timmar. Jag frågar om han kan peka ut sig själv på gruppbilden Hjärta till Hjärta publicerade på sin hemsida från diplomutdelningen.

Samtal på rumänska.

(Reporter) – [D] började jobba med att fläta korgar i Hjärta till Hjärtas projekt. Han säger att han fick kontant ersättning per korg. I början var det strax under 40 kronor per korg men i februari 2016 sänktes det till lite över 30 kronor. Månadslönen som [C] läste om på Hjärta till Hjärtas hemsida kom inte [D] i närheten av.

D berättade att flera som arbetat i korgprojektet hade återvänt till Sverige. Reportern åker till Linköping för att träffa E. Reportern sa följande.

[E] har en liknande berättelse som [D]. Också han flätade korgar men sitter nu och tigger sedan några dagar tillbaka. Han bekräftar de nivåer på ersättning [D] berättat om.

E sa att hans fru stannat kvar i Rumänien och fortsatt göra korgar med hjälp av två barn i familjen. Reportern sa följande.

(Reporter) – Barnen är sjutton och fjorton år gamla och tillsammans kan de göra fyra korgar om dagen, berättar han. Inte ens när alla tre hjälps åt kommer de upp i lönen i månaden Hjärta till Hjärta skriver om på sin hemsida.

Reportern sa därefter att, enligt en person som stöttat tiggare i Linköping på olika sätt, flera migranter hoppat av korgflättningsföretaget på grund av den låga ersättningen. Reportern sa sedan följande.

Totalt kommer Kaliber i kontakt med nio korgtillverkare varav sex fortfarande arbetar kvar i Rumänien. Vissa av dem har varit med sedan starten och har tidigare flätat korgar över tio år. Ingen vi pratar med kommer upp i de lönenivåer som Hjärta till Hjärta skriver om på sin hemsida. Ingen säger sig heller ha lyckats fläta de fem

korgarna som är normen för en hel dags arbete. Flera nämner timpenning under tio kronor och alla bekräftar att ersättningen sänktes i februari 2016. Hur går det här ihop? På Hjärta till Hjärtas hemsida som vänder sig till svenska givare står om lön på 3 600 kronor i månaden efter skatt. När jag träffar [A] i mars 2016 menar han att ersättningsnivåerna till och med är ännu högre än så.

Reportern intervjuade A. Följande sades.

(A) – De själva kom med förslag om vilken norm som de kan göra på en dag. Så gör man produktionsnormen så får de 1 800 leu i månadslön kan man säga. Och det motsvarar ungefär 3 800 kronor. Så att det blir ju 40 kronor av det här för korgen. (Reporter) – Hur många korgar kan man göra på en dag? (A) – Fem stycken kan man göra på en dag, en korgtillverkare. En del sa att de kunde göra sju men vi sa att okej, då sätter vi normen vid fem så att alla klarar av det.

C sa att hon var väldigt förbannad över att Hjärta till Hjärta hade lovat någonting som inte var sant. Reportern intervjuade B på Hjärta till Hjärtas huvudkontor. Följande sades.

(B) – Vi tar ju bestämt avstånd ifrån att hela familjen och ungar och allt skulle vara inblandade i att producera korgar. (Reporter) – Att flera av korgmakarna har hoppat av och är tillbaka i Sverige för att titta kommenterar han så här. (B) – Jag tycker det är tragiskt utifrån den situationen att med den budget som vi har lagt till det här så tjänar de, efter förhållandena i den här byn, väldigt god inkomst. (Reporter) – Det som ni har utlovat om man antar det här jobbet och blir anställd, har det stämt? Det som ni har sagt? (B) – Ja, det beror ju naturligtvis på deras egna förutsättningar. Vi erbjuder ju, vi sa redan i den där kursen i februari. Jag var ju med när de fick de här diplomerna och där var det ju uttryckligen sagt vilka av de här som skulle behöva ytterligare handledning för att klara av det här. (Reporter) – I er artikel efter den där kursen stod det ju att kursen blev en framgång. (B) – Absolut. En enorm framgång. (Reporter) – Jag berättar om uppgiften att fem av de tolv på bilden som Hjärta till Hjärta publicerade från kursavslutningen redan lämnat korgflätningen och är tillbaka i Sverige för att titta. (B) – Det tycker jag ju är väldigt tråkigt då. Jag har ju minnesbilder av där en kvinna som aldrig har gått i skolan fick ett kursintyg och gråter av glädje och säger: Äntligen kan jag jobba och bygga en framtid. Vad säger du om något sånt? (Reporter) – Jo, fast det är ju framtiden. Det viktiga är väl vad det blev sedan så att säga. (B) – Jo, och där måste vi på något sätt överlåta till den enskilde deltagaren att, utifrån vad vi erbjuder av möjligheter i stöd och utbildningar och så vidare, att de tar de möjligheterna för de som vill ta den här chansen.

Reportern intervjuade därefter A. Följande sades.

(A) – Vi har varit väldigt noga med att inte överdriva vad vi lovar, men sen kanske då med facit i hand så har man uppfattat det som mycket mer för att man lever ju liksom i en desperation och söker efter något bättre. De som har lyssnat på det här, de vi har fört en dialog med, har uppfattat mer av löfte än vad vi i själva verket har sagt. (Reporter) – Men om man stannar till vid det här löftet då. Då är det väl egentligen inte så bara att saker har uppfattats utan ni har ju varit väldigt tydliga med att ni har satt det på prânt. Det finns ett socialt företag. Man får 3 600 kronor i månaden om man klarar miniminormen. Den kan alla klara av. (A) – Det var vad de själva har föreslagit. (Reporter) – Ja. (A) – Och utifrån den kalkylen jobbar vi ju. (Reporter) – Enligt mina uppgifter är det snarare hälften man får än vad ni har sagt. (A) – Det här med 3 600, det kan man då egentligen säkert säga för varje person när ett helt år har gått. Hur utfallet har blivit över hela året. (Reporter) – [A] har uppgett att ersättningen per korg till

arbetarna är 18 rumänska leu, strax under 40 kronor. Men de vi varit i kontakt med berättar samtliga att ersättningen sänktes till 15 leu, strax över 30 kronor för varje flätad korg. I Hjärta till Hjärtas fem second hand-butiker säljs korgarna för 350 kronor. Nu ställer jag frågan igen: Hur mycket får arbetarna för varje flätad korg? (A) – Ja, nu ska vi se här. Kommer jag inte ihåg riktigt men det har vi också haft en diskussion om. Jag tror att det är nu 15. (Reporter) – Får jag fråga. Ni skriver ju väldigt uppdaterande om projektet och sådant där. Den här lönesänkningen, varför har ni inte skrivit om den på Facebook och hemsidan och så? (A) – Det kan man ju fundera på och jag är fullständigt öppen och ärlig med det och det är viktigt att vi uppdaterar den uppgiften. Det viktiga är ju totalt sett vad man kan få för månadsinkomst. (Reporter) – Varför har lönerna sänkts? (A) – Jag tror att det finns någon skattehöjning och sådant här som ligger bakom det men det får jag ta reda på. (Reporter) – Vem har sänkt lönen? (A) – Alltså, det beror ju kanske då på, eller det beror på in-put från staten där man då ändrar lagstiftning och annat och vad man ska betala in i skatt. (Reporter) – Skatten har höjts. (A) – Ja, det här är ju jätteviktigt att vi har en dialog om och är väldigt tydliga med. (Reporter) – I butik säljs korgarna för 350 kronor. Med momsens borträknad är intäkten 280 kronor vid varje försäljning. Varför får de som gör korgen bara 30 kronor, frågar jag. (A) – Ja, hitintills har vi ju inte fått något plus på kontot i och med att vi då har haft kostnader för att sätta igång det här. Rörelse... (Reporter) – Det har alltså kommit från bidrag från Sverige. (A) – Rörelsekapital och så vidare. Och dessutom då transportkostnader och bygga upp och så vidare. Men, jag tror ju att det kan vara så att vi kommer att landa i ett överskott, en vinst på det här. Då kan man ju diskutera om vi ska betala mer för varje produkt eller om vi ska använda de här pengarna och kan göra andra insatser i deras område. Men det där vill vi vara väldigt öppna med. Sedan, det är klart att alla vill ha mer. Det ligger i sakens natur. (Reporter) – Ja, fast nu fick de ju mindre i stället. (A) – Jag menar, det är klart. Det var ingen som var lycklig över att höra det. Men, efter det mötet så kom man ändå överens om det här.

Programmet i Kaliber den 16 maj 2016

Andra delen av granskningen inleddes på Hjärta till Hjärtas 25-årsjubileumsfest. Reportern sa bland annat följande.

Det är ett rekordår. Över 6 miljoner kronor skänkte svenska folket i bistånd via Hjärta till Hjärta 2015. En dubbling på mindre än två år. Mest uppmärksamhet har deras jobbprojekt med flätade korgar i Rumänien fått. I festlokalen, ett bord uppställt med korgarna till försäljning. Korgarna är tillverkade av dem som förut satt och tiggde. Nu kan de, tack vare våra insatser, i stället stanna hemma i Rumänien, säger ordföranden för Hjärta till Hjärta, [personnamn].

Olika röster från medlemmar av Hjärta till Hjärta spelades upp. Reportern sa därefter följande.

Kaliber kunde i förra veckan avslöja att flera hoppat av korgflättningsprojektet och är tillbaka i Sverige för att tigga. Vi kunde också berätta om de ersättningsnivåer som arbetarna får per korg. I Hjärta till Hjärtas butiker säljs de för 350 kronor och av det får korgmakarna strax över 30 kronor. Efter vår granskning skriver Hjärta till Hjärta på sin hemsida 'Vi ser allvarligt på den kritik som framkommit i programmet och kommer att se över våra ersättningsnivåer till korgmakarna'. Men Hjärta till Hjärta säger att inga löften är brutna. Det man berättat om bistandsprojektet med korgflätarjobben i Rumänien är korrekt. Man har berättat sanningen för de svenska givarna. Men, stämmer det? De avhoppade korgflätarna som är tillbaka i Sverige har mer saker att berätta. Det här är andra delen i Kalibers granskning av Hjärta till Hjärtas jobbverksamhet i Rumänien.

Reportern frågade D och E om de hade fått några kontrakt när de började jobba och om det betalades skatt. D och E svarade nej på båda frågorna. Reportern sa att det behövs en officiell inkomst för att man ska få tillgång till allmän sjukvård i Rumänien, annars får man själv betala en avgift. C gick med D till rumänska motsvarigheten till Försäkringskassan för att se om D var registrerad. C sa att D inte var försäkrad. Reportern sa följande.

Vad betyder det [D] och [E] berättar? Kanske har de tappat bort sina kontrakt, glömt att de skrivit på och kanske har de jobbat för kort tid för att synas i systemet. Jag letar fler som flätat korgar. Linköping.

Reportern försöker därefter ta reda på vem mannen som är på bild på framsidan av reklamfoldern som följer med varje korg. Han visade sig vara i Spanien och hade aldrig flätat någon korg åt företaget. Reportern sa följande.

[Personnamn] blir inte glad när han får reda på att hans bild frontar hela korgprojektet. Han berättar att bilden måste ha tagits när Hjärta till Hjärta var i hans hemby Pauleasca. En man de kallar [personnamn] brukar ha med sig en fotograf när han kommer.

Reportern intervjuade därefter A. Följande sades.

(Reporter) – Hjärta till Hjärtas huvudkontor, mars 2016. Biståndsansvarige [A] visar korgarna i second hand-butiken. Jag frågar honom vem mannen som pryder omslaget på foldern som följer med korgarna är. (A) – Det här är ju då en bild från Rumänien. En man som jobbar med det här, med att tillverka korgar. (Reporter) – Vad heter han? (A) – Oj, där tappade jag. (Reporter) – Under bilden på [personnamn]i foldern står... (A) – 'Tack för att du hjälper utsatta romer till en bättre framtid'. (Reporter) – På baksidan av foldern uppmanas de som vill fortsätta stödja Hjärta till Hjärtas sociala företagande i Rumänien att sätta in pengar via bankgironummer eller swish. Den som köper korgen kan läsa att den är tillverkad av anställda i ett socialt företag som Hjärta till Hjärta har startat tillsammans med en rumänsk stiftelse som heter FDES. De anställda får genom sin officiella inkomst del av sociala förmåner som sjukförsäkring och pensionsrättigheter, står det. (A) – Det ordnar ju vi i förgruppen. (Reporter) – Men många av era korgtillverkare de kanske deklarerar för första gången i år då? (A) – Ja, visst, absolut. Det är precis så. (Reporter) – När vi träffas i mars 2016 har företaget 25 anställda korgflätare, berättar [A]. Men många i Rumänien står fortfarande utanför systemet eftersom de saknar en officiell inkomst. (A) – Det är ju ett jätteproblem och det är klart att där känner ju vi att det här med försörjningsinsatser är viktigt att det sker då i den vita delen av ekonomin. (Reporter) – Men, så de andra berättelserna från de som hoppat av, som säger att betalningen var svart. Inga kontrakt. Och [D] som inte dyker upp i sjukförsäkringssystemet. Vi måste söka svaren på plats i Rumänien.

Reportern sa att socialt företagande inte var en särskild företagsform i Rumänien. Därefter intervjuade reportern ledaren för stiftelsen FDES. Reportern sa följande.

[Personnamn] säger att stiftelsen betalar korgtillverkarna för varje färdigflätad korg. Något namn på företag nämner han inte någon gång under den över två timmar långa intervjun. Till skillnad från Hjärta till Hjärta talar han heller inte om anställningar utan kallar det en uppgörelse mellan varje korgtillverkare direkt med stiftelsen – ett tjänsteavtal. Pengar får stiftelsen från Hjärta till Hjärta i Sverige.

Ledaren för stiftelsen sa vidare att de självklart betalade skatt till sjukförsäkring för korgmakarna. Reportern besökte därefter en by där korgarna tillverkades. Reportern träffade flera av dem som tillverkade korgarna. Reportern sa bland annat följande.

De får materialet varannan vecka, levererar korgarna till ett uppsamlingsställe och får betalt per korg. Men inga anställningskontrakt eller någon form av skatteinbetalning har de sett till eller fått signera.

Reportern träffade även D:s fru som arbetade med att fläta korgar. Inte heller hon visade sig vara inkluderad i sjukförsäkringssystemet. Reportern sa därefter följande.

Kaliber har intervjuat nio korgflätare i biståndsprojektet. Ingen av dem säger sig ha sett något kontrakt och ingen vet vad företaget de jobbar för heter. Det de berättar om går rakt emot vad biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta skriver om i sina insamlingskampanjer som vill få svenskar att skänka pengar. Jag återvänder till biståndsansvarige på Hjärta till Hjärta, [A]. Kan han visa oss några dokument eller andra bevis som ger svar på vad som är sant i den här historien? [A] medger att det delvis står fel på deras kampanjsidor och i den folder som följer med varje korg. Hjärta till Hjärta och stiftelsen startade aldrig något nytt socialt företag som det står.

Reportern intervjuade A. Följande sades.

(A) – Jag vet inte. Det kanske var lite olyckligt formulerat. Det är ju en. Företag i den sociala ekonomin men just nu bedrivs det i den här stiftelsens namn och det har... (Reporter) – Men varför skrev ni då i så fall att det, att ni hade startat... (A) – Nej, då skulle man ju egentligen säga att vi har startat en verksamhet inom den sociala ekonomin om man kanske skulle uttrycka det riktigt korrekt. (Reporter) – [A] beklagar den felaktiga beskrivningen i deras kampanjmaterial men i sak är inget förändrat, säger han. Han har själv varit med och gjort upplägget och stiftelsen som han har samarbetsavtal med har bedrivit verksamheten som ett företag. (A) – Vi har 25 individuella anställningsavtal som är underskrivna av de här personerna. (Reporter) – Alla de här kopiorna på kontrakten med underskrifterna och sådant de finns vart då? (A) – Det har ju då självklart varje person som arbetar fått, en kopia och sedan finns de ju då hos arbetsgivaren. (Reporter) – Jag visar biståndsansvarige [A] vad vi har hittat i vår granskning. Att de nio arbetarna vi intervjuat har berättat samma sak. De har inte skrivit under eller sett något anställningskontrakt, säger de. (A) – Det kan jag ju inte svara på. (Reporter) – Kan nio personer ha tappat bort sina kontrakt? (A) – Jag vet inte varför man säger att man inte har ett officiellt kontrakt. (Reporter) – A besöker flera gånger om året Bukarest och har sett alla papper och allt har skötts korrekt, säger han. (A) – Kontrakt, skatt, sjukförsäkring, pension. Glasklart och det finns. Och det kan jag ta fram om du vill ha det. (Reporter) – Ja, hemskt gärna. (A) – Ja. Då måste jag bara skriva några rader till Rumänien så kan jag få ett exempel på de kontrakten. Det har vi för var och en. Och det är vi skyldiga att ha. (Reporter) – Klockan är halv tre på eftermiddagen och [A] ringer upp stiftelsen FDES företrädare. (A) – Men då tar vi inte alla utan det får ju vara ett exempel så att man kan se lydelsen i ett av de här. (Reporter) – Ja, själva under... (A) – Hallå!

Samtal på rumänska spelades upp.

(A) – Det är precis på gång att bli påsk i Rumänien därför så, den här ledaren för

organisationen som också är företagare och entreprenör, sitter nu ensam på sitt kontor och de andra har fått ledigt för att förbereda påsken. Han vet ju då inte vart hans sekreterare och alla anställda håller alla de här papperna. (Reporter) – Jag frågar om vi kan få se någon form av paper till att börja med. Kanske kan de skicka själva tomma kontraktet som de använder när korgtillverkarna nyanställs. Dokumentet borde vara flitigt använt för på ett halvår skriver Hjärta till Hjärta att de i biståndsprojektet gått från 6 till 25 anställda. [A] ringer upp igen. (A) – Han skickar det till mig men nu var han iväg på något möte så han hade lämnat kontoret men han, även om det börjar bli påskledigt ska tillbaks dit och jobba färdigt. Så under kvällen kommer jag få, alltså hur ett sådant här anställningsavtal ser ut utan några uppgifter. En oifylld blankett. (Reporter) – Är det inte en liten brist att inte ni kan visa några former av paper alls? (A) – Nej, den här frågan skulle du kunna ha ställt till mig när du bad om att vi skulle mötas igen och då hade jag haft alltihopa här. Men jag tar fram alla paper. (Reporter) – Så alla paper kommer efter efter påsken, den rumänska påsken. När är den då? (A) – Den är ju nu. Den börjar i princip, i dag är det ju Skärtorsdag och sedan i morgon är det långfredag och sedan är det hela påskhelgen och annandag påsk på måndag. Så på tisdag är man i gång i vanlig ordning igen. Men jag tar fram alla de här dokumenten. Inga problem.

Reportern sa att Hjärta till Hjärta skulle visa dokumenten den 3 maj 2016. Ett telefonsamtal med A spelades upp där A sa till reportern att han inte kunde få fram dokumenten. Reportern sa sedan bland annat följande.

[---] I vår granskning av biståndsprojektet med de flätade korgarna har vi under två månader undersökt om löfena Hjärta till Hjärta ger stämmer. Vi har hört berättelser om svartjobb, ett nystartat företag som inte existerar och anställda utan kontrakt. I två veckor försöker vi få Hjärta till Hjärta att visa oss något dokument som motbevisar arbetarnas berättelser. På mejl skriver [A] att de inte kan visa något på grund av sekretess och tidsbrist. Sedan vi sände första delen av vår granskning för en vecka sedan har vi återvänt till Pauleasca i Rumänien. Arbetare berättar för oss att samma dag vi sände, alltså i måndags, så var företrädare för Hjärta till Hjärtas projekt tillbaka i byn och delade ut kontrakt.

Avslutningsvis sades följande.

(Reporter) – Vi får se flera anställningskontrakt och alla saknar registreringsnummer och stämplor som enligt myndigheterna krävs för att de ska vara giltiga. De är utfärdade den 22 april 2016, det vill säga drygt två veckor tidigare. Ersättningen per korg är samma som innan, 15 leu, strax över 30 kronor. Längst ner på kontraktet stämpel från stiftelsen FDES, Hjärta till Hjärtas samarbetspartner i Rumänien. Vem som signerat går inte att tyda. Vi har frågor kvar att ställa till Hjärta till Hjärta: har de svenskar som skänkt pengar och köpt korgarna fått korrekt information om vad de har bidragit till? Har de betalat svarta löner till arbetarna i biståndsprojektet? Vi har framfört kritiken som framkommer i programmet till stiftelsen FDES i Rumänien. Ledaren [personnamn] tillbakavisar alla uppgifter vi har tagit fram. Han vill inte ställa upp på någon bandad intervju men framför i sms och på mejl att hela korgprojektet skötts enligt rumänsk lag och de har inte gjort någonting fel eller olagligt. Vi gör ett sista försök att få svar från Hjärta till Hjärta och ringer verksamhetsansvarige [B]. (B) – Men du, jag återkommer i morgon. (Reporter) – Okej. Men du... (B) – Jättebra. Det säger vi. Tack. Hej, hej. (Reporter) – Efter det får jag ett sms. [B] skriver: 'Vi har inget mer att säga nu. Vi har under så många timmar ägnat uppmärksamhet åt dina frågor. Finns det ytterligare kritik och allvarliga anklagelser så får vi återkomma i den form som vi själva väljer'. *Kaliber* är slut.

ANMÄLAN

Programmen har anmälts av biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta som sammanfattningsvis anser att programmen var partiska och osakliga.

Hjärta till Hjärta anser att *Kaliber* valt att enbart lyssna på personer som är missnöjda med det projekt som granskades i Rumänien och gett dessa oproportionerligt stort utrymme i programmen. Den tidsfrist Hjärta till Hjärta fått för att inkomma med dokument för att styrka att hela verksamheten bedrivs enligt rumänsk lagstiftning var orimligt kort. Dessutom har Hjärta till Hjärta från början under intervjuer och kommunikation med reportern i programmen förklarat att dokumenten innehåller uppgifter som är belagda med sekretess. Därför kan Hjärta till Hjärta inte lämna ut dessa. Sveriges Radio (SR) har avsiktligt tonat ner dessa uppgifter i programmen.

Tidsaspekten anseende publicering

Hjärta till Hjärta ifrågasätter på närmare anförda grunder *Kalibers* val av tidpunkt för publicering av programmen. Under hela den tid granskningen pågick hävdade stiftelsen FDES att hela verksamheten bedrivits under legala former och vid varje tillfälle som *Kaliber* efterfrågade olika dokument hänvisades till sekretess. Hjärta till Hjärta beställde en revision av projektet men den kunde omöjligt bli genomförd före programmens publicering. I samband med en intervju som Hjärta till Hjärta medverkade i P4 Östergötland den 17 maj 2016 påannonserades att *Kaliber* i sin säsongsavslutning den 13 juni 2016 skulle återrapporera vad som hänt efter den genomförda granskningen och programmens publicering. I säsongsavslutningen togs den genomförda granskningen inte upp överhuvudtaget och vid det laget hade redaktionen fått kännedom om den lokala arbetsmarknadsmyndighetens inspektion, även om man hävdar att man inte lyckats få ut myndighetens rapport. Revisionsbyrån avslutade sin revision av projektet den 8 juni 2016. Revisionsrapporten publicerades på Hjärta till Hjärtas webbsida den 9 juni 2016. Det faktum att *Kaliber* valde att i säsongsavslutningen inte ge någon som helst återrapporering om den genomförda granskningen, vilket man aviserat, samtidigt som man fått starka indikationer på att det material man publicerat i programmen varit såväl partiskt som osakligt, är både beklagligt och anmärkningsvärt.

Anställningsformer

Kaliber hävdade felaktigt att det inte finns legala anställningsformer. De första anställningsavtalen signerades den 14 juli 2015. Organisationens rumänska samarbetspartner har erhållit kopior på samtliga anställningsavtal. Under våren 2016 ändrades den rumänska skatte- och arbetslagstiftningen. Förändringen innebar att anställningsformen behövde ändras. I programmen ger reportern sken av att den genomförda förändringen skulle bero på att projektet granskats vilket är falskt. Arbetsmarknadsmyndigheten gjorde under år 2016 vecka 19 en oanmäld inspektion i projektet efter en anmälan. Det protokoll som

upprättats efter att man kontrollerat anställningskontrakt och andra dokument samt besökt anställda innehåller inte några anmärkningar. Citat ”Det finns inte några belägg för att personer arbetar i projektet utan legal anställningsform.”

Socialt företag

I programmen ifrågasattes felaktigt att något socialt företag överhuvudtaget existerar. Korgtillverkningen bedrivs sedan starten sommaren 2015 som ett socialt företagande inom stiftelsen FDES (Stiftelsen för Utveckling av den Sociala Ekonomin). Det finns olika bolagsformer i Rumänien, men inte någon specifik form för sociala företag.

Svarta löner

I programmen påstods felaktigt att korgtillverkarna fick svarta löner. Arbetsgivaren har betalat skatt och sociala avgifter för perioden augusti 2015 till mars 2016 med motsvarande 109 411 SEK. Under samma period har motsvarande 98 395 SEK utbetalats i nettolöner. Inbetalningar av skatter och sociala avgifter samt utbetalning av lönerna har skett i enlighet med rumänsk lagstiftning och rumänskt regelverk.

Korgtillverkare når inte upp till produktionsnormen

I programmen hävdades felaktigt att ingen korgtillverkare når upp till produktionsnormen. Det skulle alltså vara omöjligt att komma upp i de beräknade inkomstnivåer som Hjärta till Hjärta informerat den svenska allmänheten om via olika kanaler. Följande statistik visar att det inte stämmer.

- Dec-15 nådde 36 procent av tillverkarna över normen.
- Jan-16 nådde 13 procent av tillverkarna över normen.
- Feb-16 nådde 34 procent av tillverkarna över normen.
- Mar-16 nådde 19 procent av tillverkarna över normen.

Lönesättningen i projektet har varit prestationsbaserad. Det finns anställda vars inkomster hamnat över de inkomstnivåer Hjärta till Hjärta nämnt i olika informationsmaterial men det finns också de som hamnat under dessa.

Slavlöner

I programmen spreds felaktigt information om att de anställda får slavlöner (exempelvis D). D deltog i en kurs som anordnades under februari 2016. D anställdes i det sociala företaget och som nyanställd utan tidigare yrkeserfarenhet tjänade han under mars månad motsvarande 1 700 SEK i nettolön. D:s produktion motsvarade knappt 50 % av överenskommen produktionsnorm. D:s nettolön för mars månad hamnade över den lagstadgade minimilönen för heltidsarbete i Rumänien. Arbetsgivaren betalar utöver nettolönen skatt och sociala avgifter och därmed inkluderades D i socialförsäkringssystemet.

Sjukförsäkring

I programmen fastslogs felaktigt att korgtillverkarna inte är sjukförsäkrade. Sjukförsäkringen i Rumänien är obligatorisk men avgiftsbaserad. För att sjukförsäkringen ska bli giltig krävs inbetalningar av försäkringsavgiften för en period om sex månader.

Uppgifterna ovan bekräftas enligt Hjärta till Hjärta av organisationens revisionsrapport som var gjord av en extern revisionsbyrå.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att programmen överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Välgörenhetsorganisationen Hjärta till Hjärtas korgflättningsprojekt i Rumänien blev under våren 2016 en symbolfråga i den pågående tiggardebatten. Organisationen lanserade sitt projekt under en regeringskonferens i september 2015 och projektet har upprepade gånger lyfts fram av statsminister Stefan Löfven och regeringens nationella samordnare. Hjärta till Hjärta blev således ett hyllat alternativ för många svenskar som ville göra en insats på plats i Rumänien. Organisationen redovisade under år 2015 en fördubbling av pengagåvorna och man pekar själv ut bland annat statsministerns stöd som en viktig faktor i detta. I två program gick *Kaliber* igenom de utfästelser som Hjärta till Hjärta gjort: fasta jobb, sjukförsäkringar och ett seriöst alternativ för de som ville lämna Sverige och tiggeriet. *Kaliber* berättade också bland annat om C som samlat ihop pengar med anledning av löftena för att stödja projektet.

Kalibers granskning baseras på totalt nio källor och sträcker sig tillbaka till hösten 2015. Några av källorna ville vara anonyma av rädsla för repressalier. Vissa valde att öppet berätta om sitt missnöje med att lönerna sänkts och de hårda villkoren de upplevde. *Kaliber* undersökte också om de personer som redaktionen fick id-handlingar från hade fått sjukförsäkring. Vid publiceringstillfället för det andra programmet, den 16 maj, kunde *Kaliber* konstatera att dessa personer inte fanns registrerade i sjukförsäkringssystemet. I vissa fall står ord mot ord. Detta är inte ovanligt inom ramen för granskningar och ligger i sakens natur. *Kaliber* har dock aktivt och omfattande sökt efter de dokument och uppgifter som skulle kunna klargöra hur det förhåller sig.

SR konstaterar att anmälaren i mycket försöker motbevisa sådant som inte heller påståtts i programmet och anför ett antal omständigheter som inte ligger inom ramen för granskningsnämndens prövning såsom till exempel *tidpunkten för publiceringen*. Det är naturligtvis inte möjligt för SR att belysa sådant (exempelvis myndighetsrapporten) som kommit till redaktionens kännedom efter sändning i det här fallet. Anmälaren återkommer genomgående till att programmen ger ett visst intryck. Detta är ett väldigt subjektivt förhållningssätt och i vissa fall tolkningar av det som sägs.

Anställningsformer

Kaliber slår inte fast att det inte finns några anställningsformer. *Kaliber* berättar att korgflätarna inte säger sig känna till några skrivna anställningskontrakt och de som medverkar visar upp kvitton på kontanthantering. *Kaliber* har under sin research efterfrågat uppgifter om projektet, kontrakt och så vidare hos lokala myndigheter i Rumänien, såsom skattemyndigheten och försäkringskassan, vilket inte gett något resultat. *Kaliber* har bött biståndschefen på Hjärta till Hjärta att visa de anställningskontrakt han hävdar finns och som i så fall motsäger korgflätarnas uppgifter. Vid upprepade tillfällen, bland annat den 28 april 2016 vid en intervju, erbjuds Hjärta till Hjärta att stödja sin version med dokumentation i någon form. Anmälaren refererar i sin anmälan till en rapport från arbetsmarknadsmyndigheten i Rumänien. Denna är från vecka 19 år 2016, det vill säga samma vecka som *Kaliber*s första program sändes på måndag förmiddag. Rapporten kom till *Kaliber*s kännedom först efter publiceringarna och *Kaliber* har upprepade gånger efter publicering försökt få ut den från myndigheten men nekats. *Kaliber* har också efterfrågat rapporten från Hjärta till Hjärta vilket man inte fått. SR kan därför inte bedöma värdet av den. Via programmet *Medierna*, som försetts med rapporten med löfte att inte delge *Kaliber* den, har *Kaliber* dock som hastigast kunnat utläsa att rapporten omfattar stickprovskontroll av sex personer. Dessa konstateras ha giltiga kontrakt från och med 22 april 2016. Dagen efter reportern pratat med Hjärta till Hjärta. Att arbetarna i Pauleasca har fått de kontrakt som åsyftas i arbetsmarknadsmyndighetens rapport framgår tydligt i *Kaliber*s rapportering den 16 maj. *Kaliber* har kopior på de kontrakt som det refereras till där.

De kontrakt korgflätarna i Pauleasca har fått har enligt dem delats ut efter den 9 maj 2016. De saknar myndighetsstämplar och registreringsnummer som enligt uppgift krävs för giltighet. Från tiden före den 22 april menar alltså de som medverkar i programmet att några anställningskontrakt inte existerat. Projektet lanserades i september 2015 det vill säga fem månader tidigare. Rapporten från arbetsmarknadsmyndigheten motsäger inte heller arbetarnas uppgifter. Till stöd för källornas berättelser har *Kaliber* också ett opublicerat utdrag från rumänska skatteverket som anger att stiftelsen FDES inte betalat arbetsgivaravgifter eller skatter fram till februari 2016.

Socialt företag

I Hjärta till Hjärtas information till svenska givare anges genomgående att organisationen, tillsammans med stiftelsen FDES, startat ett nytt ”socialt företag” i Pauleasca. Ett nystartat företag ger intryck av en verksamhet som är kontrollerad och etablerad. Verkligheten som arbetarna i Pauleasca visade upp var emellertid en annan. Såriga händer, värkande ryggar och arbete på marken ute på bygatan. Ingen av arbetarna *Kaliber* talat med känner till något företag. I programmet ifrågasätts dock aldrig att det förekommer en korgflätarverksamhet. Under arbetets gång kan dock *Kaliber* konstatera att det nystartade sociala företaget som framhålls i reklam, i uttalanden i media och i

Hjärta till Hjärtas artiklar på DN-debatt inte är något företag. Biståndschefen säger i reportaget den 16 maj att något nystartat företag inte existerar.

Svarta löner

Kaliber påstod inte någonstans att korgtillverkarna får svarta löner. Nio arbetare påstod dock att de jobbat svart. *Kaliber* redogör för vad arbetarna har fått i ersättning, att ersättningen sänkts och hur den utlovade lönen räknats fram av Hjärta till Hjärta. Det kan däremot konstateras att ingen av de som *Kaliber* talat med säger sig ha betalat in några skatter och samtliga menar att de inte når upp till de uppsatta målen. Därmed erhåller de inte heller den lön som Hjärta till Hjärta talat om i svensk media och anger i sin information till givarna. *Kaliber* konstaterar att ord står mot ord i denna del och låter Hjärta till Hjärta bemöta uppgifterna.

Korgtillverkare når inte upp till produktionsnormen

Kaliber utgick från Hjärta till Hjärtas löften till de svenska givarna. *Kaliber* ifrågasätter uppgiften om att alla ska kunna nå upp till normen vilket Hjärta till Hjärta utlovat. Det var korgtillverkarna som sa att ingen nådde upp till produktionsnormen och inte *Kaliber*. Det redovisades tydligt ”ingen säger sig nå upp till produktionsnormen”. På plats i Rumänien träffade reportern den som anses vara bäst på korgflätning. Han sa själv att han inte nådde upp till kvoten som var satt. I reportaget framkom två olika bilder, korgflätare som inte klarade produktionsnormen och A som sa att en del översteg produktionsnormen.

Slavlöner

Ingenstans i *Kalibers* program nämns ”slavlöner”. *Kaliber* värderar inte lönenivåerna utan granskar hur Hjärta till Hjärtas löften om ersättning går ihop med det som arbetarna berättat.

Sjukförsäkring

Hjärta till Hjärta utlovar i sin information till svenska givare att de som deltar i korgflätarkursen i Pauleasca får anställning och sjukförsäkring. *Kaliber* undersökte hur detta stämde i förhållande till två av korgarbetarna vilket tydligt framgick. *Kaliber* kontrollerade D och E med hjälp av personnummer och kopior på id-kort mot sjukförsäkringssystemet. Detta är en uppgift som ifrågasätts i *Medierna* i P1. *Medierna* har uppfattat att *Kaliber* kontrollerade D:s och E:s försäkringar i april 2016. Detta gjordes dock senare, dagen innan *Kaliber* publicerade. Båda två saknar socialförsäkring när *Kalibers* granskning sänds. I den av Hjärta till Hjärta beställda revisionen som genomförs av revisionsbyrån har D fel personnummer. Personnumret tillhör en annan person vilket upptäckts efter *Kalibers* publicering i en muntlig genomgång med undertecknande revisor. Det gör att kvalitén på rapporten som Hjärta till Hjärta har återopat kan ifrågasättas. *Kaliber* har därför begärt att få ta del av underlaget till revisionsrapporten för att kontrollera att det stämmer med det som *Kaliber* tagit upp men vägrats.

Bemötande

SR vill framföra att en *Kaliber*-granskning har en produktionstid på fem till sju veckor, något längre vid en serie i två delar som i detta fall. Den första intervjun med Hjärta till Hjärta ägde rum redan 14 mars då *Kaliber* ville veta vad organisationens löften till givarna var. *Kaliber* besökte Pauleasca i början av april 2016. Den 21 april kontaktade reportern Hjärta till Hjärta igen och bad om en till intervju som genomfördes den 28 april. Att reportern kom från SR var tydligt vid alla kontakter. Det framgår i reportaget att Hjärta till Hjärta den 28 april utlovar att visa någon form av kontrakt, antingen som mall eller ifyllda. Efter den 3 maj säger dock Hjärta till Hjärta att *Kaliber* inte kommer få någon dokumentation och att de inte har mer att tillägga. De slutar då att svara på frågor. Trots detta fortsatte *Kaliber* att söka dem via telefon, sms och mejl. Detta finns dokumenterat. Därefter, den 13 maj, kommer ett sms från Hjärta till Hjärta som redovisades i slutet av programmet som sändes den 16 maj. SR anser att Hjärta till Hjärta har fått rimlig tid, över två veckor, och stora möjligheter att belägga det som de ansåg var viktigt, till exempel visa dokumentation, eftersom de påstod att sådan fanns och att arbetarna hade fel. SR anser också att programföretaget har gjort betydande ansträngningar för att erbjuda Hjärta till Hjärta möjlighet att komma till tals och programföretaget poängterar att organisationen valt att avstå medverkan efter den 28 april. Detta trots att ord står mot ord gällande några av anklagelserna. Organisationens bemötande har redovisats så långt som möjligt. Alternativet hade varit att låta bli att publicera på grund av organisationens motvilja att medverka. En sådan konsekvens skulle allvarligt begränsa journalisters möjlighet att granska makthavare och organisationer.

KOMMENTAR FRÅN ANMÄLARE

Anmälaren har kommit in med följande kommentar på SR:s yttrande.

Hjärta till Hjärta vill inledningsvis framföra att det är orimligt att anta att statsministerns uttalande i mars 2016 kan ha påverkat Hjärta till Hjärtas insamlingsresultat under 2015.

Genom det material som publicerats i programmen kan lyssnarna få intrycket att de medel som Hjärta till Hjärta samlat in från allmänheten endast använts till det granskade projektet, vilket är felaktigt. Hjärta till Hjärta har av Svensk Insamlingskontroll tilldelats ett kontrollplusgiro, i dagligt tal ett så kallat 90-konto och organisationen är medlem i Frivilligorganisationernas Insamlingsråd (FRII). En förutsättning för att få behålla 90-kontot och medlemskapet i FRII är att Hjärta till Hjärta är transparent och bland annat publicerar föreningens årsredovisningar på dess hemsida. I Hjärta till Hjärtas årsredovisningar framgår i vilken omfattning organisationen bidragit till insatser i de länder som Hjärta till Hjärta verkar. Det projekt som *Kaliber* valt att granska startades på sensommaren 2015. Att granska ett projekt för skapande av arbetstillfällen och försörjnings-

möjligheter efter endast ett halvårs verksamhet ställer särskilda krav på de som arbetar med granskningen avseende fakta- och bakgrundskontroll samt kunskap om kontexten i Rumänien samt det lokalsamhälle som projektet startats i.

I inledningen av det program som *Kaliber* publicerade den 16 maj har material klippts in från Hjärta till Hjärtas 25-årsjubileum. P4 Östergötland hade varit på jubileet och intervjuat medlemmar och andra närvarande. Hjärta till Hjärta anser att det material som återgavs i *Kalibers* program i mycket hög omfattning, vara såväl negativt vinklat, irrelevant som vilseledande i förhållande till den granskning *Kaliber* genomfört av korgflättningsprojektet. Att deltagarna vid eventet betalade för den mat som serverades finns inte återgivet i det material som *Kaliber* valt att publicera. Hjärta till Hjärta anser att lyssnarna lätt kan få intrycket att de medel som Hjärta till Hjärta samlat in från den svenska allmänheten bland annat förbrukats genom förtäring vid organisationens 25-årsjubileum samtidigt som korgmakarna inte fått tillräckligt mycket betalt för sitt arbete.

Översättningen

I det andra program som *Kaliber* publicerade den 16 maj sa reportern följande, i samband med en intervju av en korgmakare i Rumänien, ”Han har framfört sin kritik direkt till Hjärta till Hjärta, säger han, utan resultat”. Efter det följde en del av intervjun med korgmakaren på rumänska, han sa ”Ca ne a dat de munca, noi n-as fi chiar, sa fim amagiti ca ne a dat de munca”. Översatt till svenska ”Att de har gett oss arbete, det är vi inte missnöjda med att de har gett oss arbete”. Det är anmärkningsvärt och graverande att *Kaliber* valt att inte återge en översättning av uttalandet. Hjärta till Hjärta finner starka skäl att misstänka att redaktionen systematiskt valt att redigera bort positiva uttalanden i intervjuerna om det granskade projektet.

Anställningsformer

Hjärta till Hjärta anser att *Kalibers* framställning sammantaget gav allmänheten intrycket att legala anställningsformer saknats. Hjärta till Hjärta uttryckte vilja att visa exempel på kontrakt och dokument som styrkte legala anställningsformer men förklarade samtidigt att på grund av strikt lagstiftning avseende sekretess kunde dessa dokument troligen inte lämnas ut. Mot slutet av det program som sändes den 16 maj refererar reportern till ett meddelande från Hjärta till Hjärta angående sekretess. Det framstod som att Hjärta till Hjärta lovat lämna ut styrkande dokument utan att åberopa sekretess och i ett senare skede inte stått för det löftet. *Kalibers* reporter efterfrågade dessa dokument på eftermiddagen den 28 april, vilket sammanföll med den rumänska Skärtorsdagen. I Rumänien är påskens årets viktigaste högtid. Hjärta till Hjärta förklarade för reportern att påskfirandet gjorde det praktiskt omöjligt att kunna få fram de efterfrågade dokumenten så fort som reportern önskade få del av dessa, vilket *Kaliber* avsiktligt verkar ha tonat ner i det publicerade materialet. Den oanmälda inspektion som genomförts av den lokala arbetsmarknadsmyndigheten torde ha

föranletts av *Kalibers* efterfrågningar hos lokala myndigheter i Rumänien. Hjärta till Hjärta har inte försett redaktionerna för vare sig *Kaliber* eller *Medierna* med myndighetens rapport.

Vid det oanmälda besök som arbetsmarknadsmyndigheten genomförde i korgtillverkningsprojektet valde man mycket riktigt att kontrollera sex anställda men myndigheten begärde samtidigt in allt underlag avseende anställningarna i projektet och granskade detta. Den slutsats som myndigheten kommer fram till sammanfattas i slutet av den rapport man upprättat efter den oanmälda granskningen "Det finns inte några belägg för att personer arbetar i projektet utan legal anställningsform". Initialt användes en legal anställningsform i projektet. På grund av förändrad lagstiftning i Rumänien blev det nödvändigt att ändra anställningsform vilket genomfördes under april 2016. De nya anställningsavtalen undertecknades den 22 april 2016. Hjärta till Hjärta hade vid den tidpunkten inte någon kännedom om att *Kalibers* reporter i samband med en uppföljande intervju den 28 april skulle begära att få del av kopior på dokument som stryker att anställningsformerna i projektet varit legala. I programmen ges sken av att den genomförda förändringen, anställningsavtalen som undertecknades den 22 april, skulle bero på att projektet granskats, vilket är falskt. Att två olika legala anställningsformer använts i projektet bekräftas av den revision som revisionsbyrån genomfört.

Sedan år 2011 ska i Rumänien all registrering av anställningskontrakt ske elektroniskt. År 2011 frångick Rumänien med andra ord de tidigare formerna för inregistrering av anställningskontrakt, med inregistreringsnummer och myndighetens stämplor på papperskopior av avtalen. Det är anmärkningsvärt att *Kalibers* redaktion och SR inte kontrollerat dessa sakuppgifter, vare sig under tiden man genomförde granskningen, efter det att programmen publicerats eller i samband med att man inkom med yttrandet. Information om lagstiftningen i Rumänien är inte belagd med sekretess och finns tillgänglig via internet. Hjärta till Hjärta har anledning att tro, att det är de uppgiftslämnare och tolkar som *Kaliber* använts sig av, som lämnat dessa felaktiga uppgifter till redaktionen. Att sådana uppgifter skulle ha kommit från myndigheter i Rumänien under redaktionens arbete med granskningen är högst osannolikt. Hjärta till Hjärta finner anledning att starkt ifrågasätta hur noggrant redaktionen för *Kaliber* genomfört bakgrunds- och faktakontroll under hela den genomförda granskningen. Inbetalningar av skatter och sociala avgifter sker i Rumänien via betalningsorder genom en bank. SR hävdar i sitt yttrande att man erhållit ett opublicerat utdrag från rumänska skatteverket som anger att arbetsgivaravgifter och skatter inte betalats fram till februari 2016. Hjärta till Hjärta har erhållit kopior på de betalningsorder som använts varje månad för inbetalning av arbetsgivaravgifter och skatter sedan projektet startades. Revisionsbyrån konstaterar detta i sin revisionsrapport "Based on the proofs of payment provided to us, the payment of amounts for the settlement of income tax and social contribution liabilities was made in time and to correct amount". Den

granskning revisionsbyrån genomfört visar att SR:s påståenden om att skatter och avgifter inte betalats fram till februari 2016 är felaktiga. Hjärta till Hjärta understryker att under organisationens verksamhet i Rumänien, från 1991 till i dag, har det vid ett antal tillfällen varit uppenbart att bland annat det rumänska skatteverkets och den rumänska försäkringskassans databaser uppdateras retroaktivt.

Socialt företagande

Hjärta till Hjärta anser att SR i sitt yttrande mycket tydligt sammanfattar att man hävdar att något socialt företag inte existerar. Hjärta till Hjärta vill också understryka att korgflättningsverksamheten och det sociala företagandet inte överhuvudtaget omnämnts i de artiklar som Hjärta till Hjärta fått publicerade på DN-debatt. I Rumänien finns det inte någon särskild bolagsform för sociala företag. Dessa kan bedrivas av ideella organisationer, i kommunal regi och av olika former av privata företag. Korgflättningsverksamheten har från start bedrivits under legala former i stiftelsen FDES regi. Att verksamheten från början inte bedrevs i en lokal eller andra detaljer i hur verksamheten organiserats verkar *Kaliber* ha likställt med att ett företag inte existerar. Fem av de nio korgmakare som *Kaliber* hävdar att man intervjuat har valt att vara anonyma och *Kaliber* har hänvisat till källskydd. Vi finner anledning att ifrågasätta om dessa fem verkligen varit anställda i det sociala företag som bedrivs i Stiftelsen FDES regi. De uppgifter dessa fem sägs ha lämnat till *Kaliber*, om avsaknaden av legala anställningsformer, det sociala företagandet och inkludering i sjukförsäkringssystemet kan vi inte på något sätt verifiera. Inför den planerade återkopplingen i *Kalibers* säsongsavslutning den 13 juni 2016 tog producenten för *Kaliber* kontakt med Hjärta till Hjärta. Hjärta till Hjärta påtalade för producenten att det var omöjligt för Hjärta till Hjärta att kontrollera uppgifterna om bland annat anställning för de fem personer som valt att vara anonyma. Producenten svarade ”vi har aldrig påstått att samtliga nio varit anställda av projektet”.

Svarta löner

Hjärta till Hjärta anser att den sammantagna framställning som görs i programmen, av den granskade verksamheten – med uppgifter om att något företag inte existerar, att kontrakt för legala anställningsformer inte finns, att arbetsgivaravgifter och skatter inte betalats och att de anställda inte inkluderats i sjukförsäkringssystemet – med största sannolikhet ger allmänheten intrycket av att verksamheten bedrivits illegalt. Om den bild av verksamheten som presenteras skulle överensstämma med verkligheten hur skulle i sådant fall löner kunna ha betalats ut legalt?

Sjukförsäkring

Inbetalningarna av sjukförsäkringsavgiften har, från starten av projektet, gjorts för alla de som anställts i projektet. Från det att inbetalningarna gjorts tar det en tid innan de anställda blir sjukförsäkrade. *Kaliber* genomförde en uppföljande intervju hos Hjärta till Hjärta den 28 april. Vid det tillfället efterfrågade reportern bevis på att de anställda blivit sjukförsäkrade. Hjärta till Hjärta förklarade då för

reportern att det finns en viss karenstid i det rumänska sjukförsäkringssystemet. Den uppgiften valde *Kaliber* att inte ta med i programmen. Den sammanfattande revisionsrapporten har funnits tillgänglig även för *Kalibers* redaktion via Hjärta till Hjärtas webbsida. Hjärta till Hjärta anser därför att *Kalibers* påstående att redaktionen vägrats få del av revisionsrapporten inte är relevant. Att det i ett av underlagen, en bilaga till den detaljerade rapport som revisionsbyrån upprättat, finns ett fel, anser Hjärta till Hjärta inte på något sätt vara en anledning till att ifrågasätta rapportens trovärdighet i dess helhet. Hjärta till Hjärta och revisionsbyrån har konstaterat att felaktigheten i det underlag, i den bilaga som SR hänvisar till, beror på ett skrivfel. Efter det att detta misstag korrigerats konstaterade revisionsbyrån att skatter och sociala avgifter för alla de personer som varit anställda i projektet betalats och att de anställda således inkluderats i det rumänska sjukförsäkringssystemet.

TILLÄGGSYTTRANDE FRÅN SR

Med anledning av anmälarens kommentar anför SR i huvudsak följande.

Översättningen

Hjärta till Hjärta menar att *Kaliber* inte korrekt återgett ett uttalande på rumänska i programmet från den 16 maj. Detta klipp är dock främst använt som en ljudillustration vilket är brukligt i radioreportage. Det finns ingen direkt översättning av det i programmet men reportern sammanfattar och säger att den intervjuade mannen framfört kritik direkt till Hjärta till Hjärta men att detta inte gett resultat. SR har efter anmälarens invändning bett en översättare att översätta det rumänska citatet. Enligt översättaren är det en ofullständig mening vilket beror på att reportern, som inte talar rumänska, har klippt den lite för hårt. Det som sades ordagrant var ”för att vi fick jobb, vi... Jag vore inte så ... att vi luras att vi har fått jobb”. Det är alltså kritik som arbetaren framför vilket reportern också säger. SR anser inte att det faktum att meningen på rumänska är klippt lite för tidigt innebär att framställningen blir vilseledande för lyssnaren.

Anställningsformer

I *Kaliber* finns inga påståenden om att legala anställningsformer saknats och uttrycket används inte i programmen. Det undersöks under vilka former arbetarna jobbar i relation till det löfte Hjärta till Hjärta givit och under vilka villkor som man erbjuder arbete. Detta gjordes bland annat genom att man pratade med korgflätarna på plats. Detta ligger i linje med granskningsskyldigheten.

Vad gäller Hjärta till Hjärtas påstående om att man genomgående har hänvisat till sekretess avseende kontrakten vill programbolaget anföra följande.

I programmet hörde lyssnare tydligt hur A från Hjärta till Hjärta resonerade ”Jag måste bara skriva några rader till Rumänien så kan jag få ett exempel på de kontrakten för var och en. För det är vi skyldiga att ha”. Därefter ringde han sin

kontakt i Rumänien för att ta fram exempel på avtal. Inget nämndes om sekretess. Det svar A fick var att personen på plats i Rumänien inte vet var kontrakten var och hans personal hade gått hem. Reportern frågade då A om ett tomt avtal så länge, en mall. Återigen ringde A upp men då var mannen på väg från kontoret på grund av det rumänska påskfirandet men han ska skicka ett mallkontrakt senare samma kväll. Fem dagar senare kontaktade reportern Hjärta till Hjärta för att efterfråga dokumenten. Då var beskedet att det är sekretess som gäller. Detta redogörs för i programmet. Enligt Hjärta till Hjärta gällde sekretessen uppenbarligen också tomma mall-kontrakt vilka inte innehåller några som helst personuppgifter som skulle kunna vara känsliga. Personuppgifter som dessutom lätt hade kunnat gå att maska om nödvändigt. SR konstaterar att Hjärta till Hjärta inte är som vilken organisation som helst. Det är en välgörenhetsorganisation med 90-konto som borde välkomna transparens och insyn. Det är inte orimligt att Hjärta till Hjärta ombuds att uppvisa dokumentation som de menar finns. *Kaliber* har genomgående redovisat de skäl som Hjärta till Hjärta anfört till varför de inte vill, eller kan, lämna ut kontrakten.

Angående inspektionen från arbetsmarknadsmyndigheten i Rumänien kan *Kaliber* hänvisa till sitt tidigare yttrande. Programbolaget vill dock återigen framföra att rapporten kommer till *Kalibers* kännedom först efter publicering och att SR därefter bett om att få ta del av rapporten från både Hjärta till Hjärta och programmet *Medierna*. Dessutom har *Kaliber* begärt att få ut den vid upprepade tillfällen från myndigheten i Rumänien men inte lyckats. Senast den 24 november fick *Kaliber* skriftligt avslag från arbetsmarknadsmyndigheten. Värdet av rapporten kan inte heller fastställas men det är inte fullt så okomplicerat som Hjärta till Hjärta gör sken av. *Kaliber* har ställt en skriftlig fråga till myndigheten om hur de ser på nivån på den lönesumma som anges på de kontraktskopior som delats ut i byn. Den är under lagstadgad minimilön enligt myndigheten. Trots detta har myndigheten alltså, enligt Hjärta till Hjärta, inte haft några invändningar i rapporten. SR anser att felaktigheter och motsägelsefulla uppgifter allvarligt påverkar trovärdigheten i rapporten. I dagsläget är det SR:s hållning att man inte kan ta ställning till, och därmed inte heller rapportera om, något som man inte fått ta del av.

SR kan konstatera att rapporten omfattade ett stickprov gällande sex personer. Anmälaren menar att det "ges sken av" att kontrakten tecknades 22 april på grund av granskningen. Datumangivelsen är en redogörelse av en för framställningen relevant faktauppgift, inget annat.

Vad gäller stämplarna på dokumenten vill SR anföra att man inför publiceringen kontrollerat uppgiften om stämplarna med en jurist och en HR-expert i Bukarest som gav beskedet att kravet på stämplarna enbart är avskaffat gällande den undertecknande organisationen. SR hade inte anledning att anta att detta inte skulle stämma.

Revisionsrapporten är gjord på uppdrag av Hjärta till Hjärta av en revisionsbyrå i Rumänien i juni 2016. Det vill säga en månad efter sändning. När *Kaliber* fick kännedom om rapporten kontaktade redaktionen för *Kaliber* den svenska företrädaren på revisionsbyrån som har undertecknat för svensk del och bad om underlaget till rapporten. Revisionsbyrån meddelade att underlaget inte skulle lämnas ut. Det Hjärta till Hjärta publicerat är en sammanfattande rapport. Kvaliteten på rapporten och relevansen, i förhållande till programmen, är därför inte klarlagd. D var en central person i rapporteringen. Det är hans och ytterligare en persons personnummer som ligger till grund för konstaterandet att inte alla fått utlovad sjukförsäkring. Revisionsbyrån har kommit fram till en annan slutsats, på grund av ett felaktigt personnummer på D.

Socialt företag

Hjärta till Hjärta har kallat sin verksamhet för ”företag” i sin kommunikation. Anledningen till att *Kaliber* anser att det är relevant att lyfta formen för verksamheten är att ett etablerat företag i Hjärta till Hjärtas regi står för kontinuitet, insyn och trovärdighet. Om det i stället är fråga om ett samarbetsprojekt med en lokal rumänsk stiftelse bör det rimligen framgå. SR utgår ifrån att det också ligger i Hjärta till Hjärtas intresse att tydligt redogöra för i vilken form verksamheten på plats bedrivs. I det aktuella fallet inom ramen för ett samarbete med stiftelsen FDES.

Sjukförsäkring

SR kontrollerade om två av korgtillverkarna var försäkrade genom att kontrollera deras personnummer i systemet. Angående påståendet att A ”förklarade” för reportern att det fanns karenstid men att *Kaliber* ”valde” att inte ta med den vill SR anföra följande.

Programbolaget har lyssnat igenom den del av intervjun som Hjärta till Hjärta hänvisar till. A nämnde att han tror att det finns en karenstid på sex månader som en del av förklaringen till att *Kaliber* inte hittat D och en annan person i sjukförsäkringsregistret. Under intervjun började anmälaren själv kontrollera påståendet om karenstid på nätet men hittade inget. Han sa dock att han ska leta vidare och återkomma vilket inte skedde. *Kaliber* kunde inte heller hitta stöd för karensregeln på sex månader. Av alla reportern frågade kunde ingen hitta en sådan regel. I kampanjer och i intervjuer riktade till allmänheten har Hjärta till Hjärta lyft fram inkludering i sjukförsäkringen som ett viktigt argument. I dessa sammanhang har det inte heller nämnts något om en sexmånadersregel. Det var första gången under intervjun som den kom upp.

KOMMENTAR PÅ SR:S TILLÄGGSYTTRANDE FRÅN ANMÄLARE

Hjärta till Hjärta anför med anledning av SR:s tilläggsyttrande bland annat följande.

Anställningsformer

Hjärta till Hjärta hänvisar, vad gäller avskaffandet av stämplat på anställningskontrakt, till den lagstiftning som antogs i Rumänien 2011.

Begäran om beriktigande och genmäle

Den 18 oktober 2016 skickade Hjärta till Hjärta en skriftlig begäran om beriktigande och genmäle till SR. Sammanfattningsvis innehöll den en begäran om att Hjärta till Hjärta skulle få medverka i ett av *Kalibers* program för att tillsammans med redaktionen fastslå att uppgifter som publicerats i programmen var felaktiga och för att ge allmänheten en rättvisande bild av det granskade projektet. Den 19 oktober svarade ansvarig producent för *Kaliber*.

Den 28 oktober skickade Hjärta till Hjärta ett svar till SR. Samma dag svarade en bolagsjurist på SR enligt följande.

[Personnamn] har vidarebefordrat ditt mejl med en begäran om beriktigande och genmäle till mig. Sveriges Radio konstaterar att Hjärta till Hjärta har anmält *Kalibers* granskning till Granskningsnämnden för radio och tv. Skriftväxling pågår i det ärendet. Det Hjärta till Hjärta framför nu omfattas av den prövningen. Sveriges Radio kommer inom kort att redovisa sin inställning till de argument som ni framför i ett tilläggsyttrande till nämnden. *Kaliber* kommer därför inte mot bakgrund av detta att i det här läget vidta någon åtgärd med anledning av er begäran om genmäle utan avvaktar nämndens prövning i ärendet.

Hjärta till Hjärta konstaterar att det tilläggsyttrande som juristen hänvisade till genom vilket SR inom kort skulle redovisa sin inställning till de argument som Hjärta till Hjärta inkommit med skickades till granskningsnämnden så sent som den 29 november 2016 trots att den initiala svarstiden för tilläggsyttrandet av granskningsnämnden satts till den 3 november 2016. Hjärta till Hjärta anser att SR, i strid mot 15 § i sändningstillståndet, inte handlagt ärendet skyndsamt. Några reella skäl till fördröjningen/avvakten avseende såväl beriktigande som genmäle har inte angivits i SR:s svar till Hjärta till Hjärta. Dessutom informerade inte SR Hjärta till Hjärta om förutsättningarna för att hos granskningsnämnden anmäla bolagets beslut eller dess handläggning av ärendet.

SR:S ANDRA TILLÄGGSYTTRANDE

SR anför med anledning av anmälarens andra kommentar i huvudsak följande.

Begäran om beriktigande och genmäle

SR mottog en begäran om beriktigande och genmäle den 18 oktober. Den 19 oktober svarade producenten på *Kaliber* och bad Hjärta till Hjärta att förtydliga vad det var man ansåg var fel och vad man ville genmäla på. Efter nio dagar återkom anmälaren. Samma dag svarade SR att programbolaget inte kommer att införa något beriktigande eller genmäle utan invänta granskningsnämndens prövning. Detta skedde skyndsamt. Således är kravet i sändningstillståndet gällande genmäle och beriktigande uppfyllt.

ANMÄLRENS BEGÄRAN OM BERIKTIGANDE OCH GENMÅLE

Granskningsnämnden har tagit del av den begäran om beriktigande och genmäle som anmälaren skickade till SR den 28 oktober. Begäran om beriktigande och genmäle innehöll i huvudsak följande.

Det material som, efter redigering, publicerades i programmen innehåller inte något av de väsentliga uttalanden, om bland annat sekretessen, som Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta upprepade under många timmars intervjuande. Resultatet av att dessa uttalanden redigerats bort blir en felaktig och negativt vinklad framställning. Det framstår som att Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta lovat lämna ut dokument utan att åberopa sekretess och i ett senare skede inte stått för det löftet. Det är uppenbart att den svenska allmänheten genom programmen ges en missvisande och felaktig bild av att projektet skulle ha bedrivits utan legala former för det sociala företagandet, anställningsförhållandena samt att inbetalning av skatter och sociala avgifter inte gjorts.

Med hänsyn till att de felaktiga uppgifter Kaliber valt att publicera är av allvarlig art, att dessa påverkat allmänhetens förtroende för Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta negativt samt att Kaliber medvetet eller omedvetet gynnat vissa politiska intressen, begär vi att Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta bereds möjlighet att medverka i ett av Kalibers program för att tillsammans med redaktionen fastslå att uppgifterna som publicerats varit felaktiga samt för att ge allmänheten en rättvisande bild av det granskade projektet. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta begär således att ett beriktigande av de felaktiga uppgifter som publicerats görs genom organisationens medverkande i programmet Kaliber, tillsammans med en representant för redaktionen.

På grund av förändrad lagstiftning i Rumänien blev det nödvändigt att ändra anställningsform vilket genomfördes under april 2016. De nya anställningsavtalen undertecknades 2016-04-22. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta hade vid den tidpunkten inte någon kännedom om att Kalibers rapporter i samband med en uppföljande intervju 2016-04-28 skulle begära att få del av kopior på dokument som stryker att anställningsformerna i projektet varit legala. I programmen ges sken av att den genomförda förändringen, anställningsavtalen som undertecknades 2016-04-22, skulle bero på att projektet granskats, vilket är falskt. Att två olika legala anställningsformer använts i projektet bekräftas av den revision som revisionsbyrån PwC genomfört. I programmet som sändes 2016-05-16 säger reportern: "Vi får se flera anställningskontrakt men samtliga saknar registreringsnummer och stämplars som enligt myndigheterna krävs för att de ska vara giltiga". Sedan 2011 skall i Rumänien all registrering av anställningskontrakt ske elektroniskt. Med andra ord, 2011 frångick man de tidigare formerna för inregistrering av anställningskontrakt, med inregistreringsnummer och myndighetens stämplars på papperskopiorna av avtalen. Det är anmärkningsvärt att Kalibers redaktion och Sveriges Radio inte kontrollerat dessa sakuppgifter, vare sig under tiden man genomförde granskningen, efter det att programmen publicerats eller i samband med att man inkom med ett yttrande till Granskningsnämnden. Information om lagstiftningen i Rumänien är inte belagd med sekretess och finns tillgänglig via internet. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta har anledning att tro, att det är de uppgiftslämnare och tolkar som Kaliber använts sig av, som lämnat dessa felaktiga uppgifter till redaktionen. Att sådana uppgifter skulle ha kommit från myndigheter i Rumänien under redaktionen arbete med granskningen är högst osannolikt. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta finner anledning att starkt ifrågasätta hur noggrant redaktionen för Kaliber genomfört bakgrunds- och faktakontroll under hela den genomförda granskningen.

I programmen återges enbart uttalanden och exempel på personer som inte skulle ha

inkluderats i den rumänska sjukförsäkringen. Revisionsbyrån PwC och den lokala arbetsmarknadsmyndigheten har kontrollerat anställningskontrakten och inbetalningarna till sjukförsäkringen för alla de 29 personer som varit anställda i projektet. Resultaten av dessa granskningar är entydiga: det har för alla anställda funnits legala anställningsformer och skatter och sociala avgifter har betalats i tid och de är korrekt beräknade.

Den sammanfattande revisionsrapport som revisionsbyrån PwC upprättat, valde Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta att publicera på organisationens hemsida, se länk <http://hjartatil.hjarta.se/revisionsbyran-pwc-har-granskat-korgflatningsprojektet-i-rumanien/>. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta anser att transparens och öppenhet är avgörande för allmänhetens förtroende för organisationen och dess verksamhet. Den sammanfattande revisionsrapporten har med andra ord funnits tillgänglig även för Kalibers redaktion.

Att det i ett av underlagen, en bilaga till den detaljerade rapport som revisionsbyrån PwC upprättat, finns ett fel, anser Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta inte på något sätt vara en anledning till att ifrågasätta rapportens trovärdighet i dess helhet. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta och revisionsbyrån PwC har konstaterat att felaktigheten i det underlag, i den bilaga som Kalibers redaktion och Sveriges Radio hänvisar till, beror på ett skrivfel. Efter det att misstaget korrigerats konstaterade revisionsbyrån PwC att skatter och sociala avgifter för alla de personer som varit anställda i projektet betalats och att de anställda således inkluderats i det rumänska sjukförsäkringssystemet.

Den oanmälda inspektion som genomförts av den lokala arbetsmarknadsmyndigheten torde ha föranletts av Kalibers efterfrågningar hos lokala myndigheter i Rumänien. Kalibers redaktion och Sveriges Radio hävdar att inspektionen endast omfattat en stickprovskontroll av sex personer vilket är felaktigt. Vid det oanmälda besök som myndigheten genomförde i korgtillverkningsprojektet valde myndigheten mycket riktigt att kontrollera sex av de anställda men myndigheten begärde även att få del av kopior på samtliga underlag och dokument avseende alla anställningar i projektet och granskade dessa. Den slutsats som myndigheten kommer fram till sammanfattas i slutet av den rapport man upprättat efter den oanmälda granskningen: "Det finns inte några belegg för att personer arbetar i projektet utan legal anställningsform".

Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta begär att uppgifterna om att lagliga former för det sociala företagandet saknats, att anställningsavtal inte existerat eller varit formellt giltiga, att skatter och sociala avgifter inte betalats och att således de anställda inte blivit sjukförsäkrade, beriktigas. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta begär även att delar av intervjumaterialet med såväl organisationens hänvisningar till sekretess samt att positiva uttalanden som gjorts av de korgmakare som intervjuats, (Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta har till Granskningsnämnden för radio och tv påtalat att ett positivt uttalande på rumänska som publicerades i programmen inte översattes till svenska), publiceras. Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta begär att den felaktiga och negativt vinklade bild av det granskade projektet som den svenska allmänheten fått genom det material som publicerats i programmen balanseras av en mer objektiv beskrivning av såväl granskningen som projektet i fråga.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt gransknings-

nämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SR ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

SR ska beriktiga uppgifter som förekommit i ett radioprogram när det är befogat (15 § i sändningstillståndet). SR ska behandla en begäran om beriktigande skyndsamt. Ett beriktigande ska sändas så snart det kan ske i ett för publiken naturligt sammanhang.

SR ska ge den som har ett befogat anspråk på att bemöta ett påstående tillfälle till genmäle (15 § i sändningstillståndet). Ett genmäle ska sändas så snart det kan ske i eller i anslutning till program av samma eller likartad karaktär som det som anmärkningen avser. En begäran om genmäle ska behandlas skyndsamt hos programföretaget. Om SR avslår en skriftlig begäran om genmäle ska programföretaget informera om möjligheten att göra en anmälan till granskningsnämnden. Ett beslut om avslag ska innehålla skälen för avslaget.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämndens uppgift är att övervaka innehållet i sända program i förhållande till bestämmelserna i radio- och tv-lagen och sändningstillståndet. Det ingår inte i nämndens uppgifter att pröva omständigheterna i övrigt kring tillkomsten av ett program eller inslag. Den kritik som förts fram i ärendet om tidpunkten för publiceringen av programmen lämnas därför utan åtgärd.

Nämnden konstaterar att programmen var en kritisk granskning av Hjärta till Hjärtas korgtillverkningsprojekt i Rumänien. Den infallsvinkeln ligger i linje med SR:s granskningsskyldighet och medför inte i sig att kravet på opartiskhet har åsidosatts. Nämnden konstaterar vidare att företrädare för organisationen Hjärta till Hjärta respektive stiftelsen FDES medverkade i programmen och fick möjlighet att bemöta kritik. Programmen strider därför inte mot kravet på opartiskhet.

Anmälaren har på utförliga grunder fört fram ett antal punkter om att

programmen beskrev sakförhållanden på ett felaktigt eller missvisande sätt. Nämnden konstaterar inledningsvis att programmen i stora delar byggde på uttalanden från enskilda individer som gav uttryck för sina upplevelser av korgtillverkningsprojektet. Vad dessa personer uttalade medför inte att kravet på saklighet har åsidosatts av SR. När det gäller anställningskontrakten har anmälaren anfört att reporterns uttalande om att kontrakten den 22 april krävde stämplat för att vara giltiga var felaktigt. SR har fört fram att uppgiften om stämplat bekräftades av en lokal jurist respektive en lokal HR-expert. SR har därmed, enligt nämndens mening, inte haft anledning att ifrågasätta uppgiften och får därför anses ha gjort en tillräcklig saklighetskontroll av uppgiften inför sändningen. Programmen strider därför inte heller i detta avseende mot kravet på saklighet.

Nämnden kan inte finna att vad anmälaren anför i övrigt medför att programmen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Genmäle och beriktigande

De granskade programmen sändes den 9 och 16 maj 2016. Av uppgifter i ärendet framgår att anmälarens begäran om genmäle och beriktigande skickades till SR den 18 oktober 2016. SR svarade på begäran den 19 oktober och efterfrågade ytterligare information från anmälaren. Den 28 oktober återkom anmälaren till SR med tilläggsinformation, och SR besvarade begäran samma dag. Nämnden konstaterar att begäran om genmäle i och för sig omfattar en önskan från anmälaren att få ge sin syn på bland annat resultatet av en revisionsrapport från juni 2016 med bäring på de uppgifter som de granskade programmen handlade om. Mot bakgrund av att begäran framställdes först fem månader efter det att de anmälda programmen sändes, och vad som i övrigt framkommit i ärendet om anmälarens möjligheter att bemöta uppgifter inför sändningen av programmen, anser nämnden att anmälaren inte hade ett befogat anspråk på att bemöta uppgifterna. SR hade därför fog för att avslå begäran om genmäle. Det har inte heller framkommit uppgifter som uppenbart kräver något beriktigande. Mot denna bakgrund är SR:s hantering av begäran om beriktigande och genmäle förenlig med bestämmelsen i 15 § i sändningstillståndet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Leif Hedman, Ulrika Hansson, Clas Barkman och Berivan Yildiz efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Johannes Wik

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.